

Tomáš Břicháček: Neudržitelná „udržitelnost“

- CZ24 News | 23. dubna 2023

Co je udržitelnost? Všechno a nic. Jeden z mnoha ideologických pojmů dneška, které mají okoralou kůrku a dutý, vyhnílý vnitřek.

Pojem *udržitelnosti* je megahitem dnešní doby. Zvláště od propuknutí nové vlny klimatického alarmismu v roce 2018 a od nástupu Zeleného údělu zažívá nebývalý boom a narážíme na něj doslova na každém kroku. Udržitelný rozvoj, udržitelný růst, udržitelná výroba a spotřeba, udržitelné stravování, udržitelná móda, udržitelná architektura... a kdo ví, co ještě. Má ale někdo přesnější představu o tom, co tento koncept vlastně znamená?

Mlhavé začátky, ještě mlhavější konce

V minulosti jsme se setkávali především se souslovím *udržitelný rozvoj*. Ten byl poprvé definován v roce 1987 ve zprávě [Our Common Future](#), vypracované Světovou komisí OSN pro životní prostředí a rozvoj. Podle autorů mělo jít o „takový rozvoj, který naplňuje potřeby přítomných generací, aniž by ohrozil schopnost budoucích generací naplňovat potřeby své“.

Náš [zákon o životním prostředí](#) ze začátku 90. let se přihlásil k principu trvale udržitelného rozvoje, který v podobném duchu vymezil jako „takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů“.

Toto poměrně vágní, ale stále ještě myšlenkově uchopitelné pojetí se později rozklížilo, když se na pojem udržitelného rozvoje začaly nabalovat další prvky. Dnes se běžně podává, že má tři rozměry – ekonomický, sociální a environmentální –, které by měly být řešeny společně. Ukázkou tohoto přístupu je sdělení Komise [Evropské úsilí v oblasti udržitelnosti](#) z roku 2016, ve kterém se také píše, že podstatou udržitelného rozvoje je „důstojný život pro všechny v mezích možností této planety, který dokáže sladit hospodářskou prosperitu a efektivitu, mírovou společnost, začlenění do společnosti a odpovědnost za životní prostředí“.

Ve Smlouvě o Evropské unii je deklarováno, že Unie „usiluje o udržitelný rozvoj Evropy, založený na vyváženém hospodářském růstu a na cenové stabilitě, vysoce konkurenceschopném sociálně tržním hospodářství směřujícím k plné zaměstnanosti a společenskému pokroku a na vysokém stupni ochrany a zlepšování kvality životního prostředí.“

Vrcholným příkladem rozkročení dotčeného pojmu do všech stran a jeho rozpliznutí je [17 cílů udržitelného rozvoje](#) přijatých Organizací spojených národů v roce 2015. Konec chudoby, konec hladu – člověku jako by odněkud zdálky zavanul ten budovatelský popěvek „Je konec bídy, je konec hladu, je konec zlodějských světa ráďů...“ –, Zdraví a kvalitní život, Rovnost žen a mužů, Méně nerovností, Mír, spravedlnost a silné instituce atd.

Jak nás chtějí o udržitelnosti vzdělávat

V červnu 2022 Rada přijala [doporučení](#) o učení v zájmu zelené transformace a udržitelného rozvoje, které vyzývá k začlenění udržitelnosti a zelené transformace (= Zeleného údělu) jako stěžejní součásti vzdělávání. Všichni pedagogové bez ohledu na svůj obor nebo oblast vzdělávání mají být vnímáni jako pedagogové udržitelnosti a problematika zelené transformace a udržitelnosti má být

účinně začleňována do výuky napříč různými obory.

Komise také připravila, respektive zaštitila, vzdělávací příručku [GreenComp](#), která má sloužit jako referenční rámec pro výuku o této problematice. Má ambici vytvořit společný základ, kterým se budou řídit pedagogové i účastníci vzdělávání, a který by se měl promítnout do vzdělávacích systémů a osnov v členských státech. Měl by pomáhat „rozvíjet znalosti, dovednosti a postoje, jež podporují způsoby myšlení, plánování a jednání s empatií, odpovědností a péčí o naši planetu a veřejné zdraví“.

Čtenář, který by si možná od příručky, z níž se má celá Unie učit o udržitelnosti, dovolil očekávat nějaké srozumitelné vysvětlení tohoto konceptu, narazí na následující úvahy:

„Udržitelnost je ... složitý, těžko definovatelný pojem a je velmi nejednoznačný. Udržitelnost znamená pro různé skupiny lidí v různých obdobích různé věci. Udržitelnost a udržitelný rozvoj se často používají zaměnitelně, přestože se pojmově liší. Jak tvrdí UNESCO, udržitelnost je nejlépe popsána jako dlouhodobý cíl, jako je dosažení udržitelnějšího světa, zatímco udržitelný rozvoj, jak naznačuje toto slovo, odkazuje na mnoho procesů a cest používaných k podnícování rozvoje nebo k dosažení pokroku udržitelným způsobem. Například cíle udržitelného rozvoje jsou globální cíle, které vybízejí všechny země a odvětví ke spolupráci, aby v konečném důsledku dosáhly udržitelnosti řešením problémů souvisejících s udržitelným rozvojem.“

V této zprávě používáme následující pracovní definici udržitelnosti: Udržitelnost znamená upřednostňovat potřeby všech forem života a planety tím, že se zajistí, aby lidská činnost nepřekračovala meze naší planety (planetární meze).“

Jádrem GreenCompu je nástin 12 „kompetencí“, které jsou rozděleny do čtyř oblastí, a které podle autorů dohromady tvoří „stavební kameny kompetence v oblasti udržitelnosti pro všechny lidi“. Názvy těchto oblastí a jednotlivých „kompetencí“ vypadají následovně:

Ztělesnění hodnot udržitelnosti

- oceňování udržitelnosti
- podpora spravedlnosti
- podpora přírody

Přijetí složitosti udržitelnosti

- systémové myšlení
- kritické myšlení
- rámování problému

Představy udržitelné budoucnosti

- gramotnost ohledně budoucnosti
- přizpůsobivost
- průzkumné myšlení

Konání v zájmu udržitelnosti

- *politická činnost*
- *kolektivní akce*
- *individuální iniciativa*

Je to vůbec pozoruhodný dokument, který nás třeba také učí novému přístupu ke znalostem. Píše se tu: „Znalosti jsou často považovány za bezhodnotové, což se zakládá na představě, že vycházejí pouze z přísných postupů založených na důkazech, které vedou k objektivitě, přesnosti, přijatelnosti a univerzálnosti. Naše racionalita je však omezená, protože naše hodnoty a světonázory vždy utvářejí naše vnímání a chápání světa, včetně vnímání a chápání problémů udržitelnosti. Zatímco deskriptivní znalosti vysvětlují realitu prostřednictvím faktů, normativní znalosti o udržitelnosti mají za cíl určit, jak by měl svět vypadat.“

V závěrečné kapitole stojí: „Udržitelný životní styl vyžaduje změnu myšlení a chování. V centru naší společnosti musí být rovnost a spravedlnost pro současné i budoucí generace. Náš vztah k životnímu prostředí musí být založen na pocitu propojení s přírodou. Učení v zájmu environmentální udržitelnosti by mělo posílit schopnost jednotlivců přemýšlet holisticky a zpochybňovat světonázory, na nichž je založen náš současný hospodářský systém. Zároveň by je mělo povzbudit k tomu, aby jednotlivě i společně s ostatními podnikali kroky k přeměně naší společnosti a k utváření udržitelné budoucnosti pro všechny. Celoživotní učení by mělo zahrnovat kompetence v oblasti udržitelnosti napříč obory, aby bylo možné vychovávat systémové myslitele a etické aktéry změny, kteří jsou potřební pro podporu udržitelné společnosti.“

Všechno a nic

Co je tedy *udržitelnost*? Všechno a nic. Jeden z mnoha ideologických pojmů dneška, které mají okoralou kůrku a dutý, vyhnílý vnitřek. Mohou někomu líbivě znít, dá se o nich plamenně řečnit, naplnit jimi stohy papíru, vykřikovat je na ulicích, pořádát o nich konference. Uvažujeme-li však o nich nepovrchně, vidíme, že z nich vyprchal všechn obsah, že jsou jen stíny svého původního významu, že způsob jejich používání se stal absurdním.

Mimochodem dalším takovým slovem, v poslední době velmi oblíbeným u unijních institucí, je *odolnost*, což má být „nová střelka kompasu politik EU“. Komise nám vysvětluje, že je to „schopnost nejen odolávat výzvám a zvládat je, ale také schopnost provést transformaci udržitelným, spravedlivým a demokratickým způsobem“. Odolnost je prý „nezbytná ve všech oblastech politiky, které mají projít zelenou a digitální transformací a přitom zachovat hlavní účel a integritu EU v dynamickém a někdy až bouřlivém prostředí“.

Aha.

Chtělo by se říci po vančurovsku: „Cítím živě, že žvaníte, mistře“.

AUTOR: Tomáš Břicháček

ZDROJ: blog.idnes.cz